

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตำรวจเป็นข้าราชการที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสังคม เพราะเป็นเครื่องมือในการกำกับดูแล หรือบังคับใช้กฎหมายเพื่อควบคุมสังคมให้เกิดความสงบสุข อำนาจหน้าที่ของตำรวจไทย ตามพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมตำรวจ กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2539 มาตรา 4 (ราชกิจจานุเบกษา, 2539:3) มี 5 ประการดังต่อไปนี้

1. รักษาความปลอดภัยสำหรับองค์พระมหากษัตริย์ พระราชินี พระรัชทายาท ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ พระบรมวงศานุวงศ์ ผู้แทนพระองค์ และพระราชอาคันตุกะ
2. ปฏิบัติงานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและตามกฎหมายอื่น อันเกี่ยวกับความผิดทางอาญา
3. ป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม รักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน และให้บริการแก่สังคมในอำนาจหน้าที่ของกรมตำรวจ
4. รักษาความสงบเรียบร้อย และความมั่นคงภายในราชอาณาจักร
5. ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรมหรือตามที่กระทรวงหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

ในปัจจุบันนี้การปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจถูกกล่าวขวัญจากประชาชนในสังคมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องปัญหาภาพลักษณ์ตำรวจไทย จากผลการสัมมนาเรื่อง “กรมตำรวจในทศวรรษหน้า” ประสาน บุญโสภรักษ์ และคณะ (2536) ได้สรุปผลข้อคิดเห็นจากผู้แทนองค์การต่างๆที่เป็นสภาพแวดล้อมขององค์การตำรวจและปฏิบัติงานเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับตำรวจ ไม่ว่าจะเป็นผู้พิพากษา อัยการ ทนายความ นักหนังสือพิมพ์ หรือนักลที่ทำงานในองค์กรเอกชน ได้ข้อคิดเห็นสอดคล้องในแนวทางเดียวกันว่าภาพลักษณ์ที่ปรากฏออกมาของตำรวจมีแนวโน้มที่จะแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ และหย่อนจริยธรรม ควรมีการปรับปรุงด้านการรับสมัครคัดเลือกบุคคลเข้าเป็นตำรวจ และการปรับปรุงระบบการศึกษาและฝึกอบรมตำรวจ และภาพลักษณ์ตำรวจไทยที่ปรากฏอย่างชัดเจนยิ่งขึ้นจากการตำรวจ ความคิดเห็นของประชาชน และตำรวจทั่วประเทศ โดยวรพล พรหมิกบุตร ได้สรุปภาพลักษณ์ตำรวจไทยในเดือนตุลาคม 2537 ว่าอยู่ใน

สภาพตกต่ำมาก (ระดับคะแนนเฉลี่ย = 0.6 จากคะแนนเต็ม 3.0 คะแนน) โดยเฉพาะหัวข้อในด้านการวางตัวของตำรวจต่อประชาชนอยู่ในสภาพที่มีคะแนนต่ำที่สุด (0.31) ขณะที่ด้านกรรมวิธี ความรู้ ความสามารถ ในการปฏิบัติงานมีคะแนนสูงที่สุดแต่ก็อยู่ในระดับต่ำ (1.03) ภาพลักษณ์ตำรวจไทยในสายตาประชาชน (มดิชน, 2537: 17) เรียงตามลำดับคะแนนมีดังนี้

1. การวางตัวของตำรวจต่อประชาชน	ได้คะแนน 0.31
2. การใช้อำนาจหน้าที่โดยสุจริต	ได้คะแนน 0.45
3. ความเป็นมิตรต่อประชาชน	ได้คะแนน 0.72
4. ความน่าภาคภูมิใจในอาชีพตำรวจ	ได้คะแนน 0.80
5. การเอาใจใส่ในการบริการประชาชน	ได้คะแนน 0.87
6. การมีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน	ได้คะแนน 1.03

ระดับคะแนนเฉลี่ยภาพลักษณ์ตำรวจไทยในสายตาประชาชนเท่ากับ 0.6 จากคะแนนเต็ม 3.0 คะแนน

ในการสำรวจครั้งนี้ได้มีการสำรวจภาพลักษณ์ตำรวจไทยในสายตาตำรวจไทย ซึ่งปรากฏว่าภาพลักษณ์ตำรวจไทยในสายตาตำรวจดีกว่าในสายตาประชาชนเล็กน้อย แต่ก็อยู่ในเกณฑ์ต่ำ เรียงตามลำดับคะแนนมีดังนี้

1. การวางตัวของตำรวจต่อประชาชน	ได้คะแนน 0.74
2. การใช้อำนาจหน้าที่โดยสุจริต	ได้คะแนน 0.75
3. การมีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน	ได้คะแนน 1.27
4. การเอาใจใส่ในการบริการประชาชน	ได้คะแนน 1.36
5. ความเป็นมิตรต่อประชาชน	ได้คะแนน 1.38
6. ความน่าภาคภูมิใจในอาชีพตำรวจ	ได้คะแนน 1.45

ระดับคะแนนเฉลี่ยตามภาพลักษณ์ตำรวจไทยในสายตาตำรวจเท่ากับ 1.1

นอกจากการสำรวจภาพลักษณ์ตำรวจไทยแล้ว พลตำรวจเอก วชิรฐ เดชบุญชูร อดีตกรรมการข้าราชการตำรวจ (กตร.) ได้กล่าวถึงสภาพปัญหาอันน่าวิตกของกรมตำรวจมีอยู่หลายด้าน เป็นเอนกประการและได้สรุปสภาพปัญหาที่สำคัญของกรมตำรวจ 4 ประการ (มดิชน, 2539: 17) คือ

1. การแทรกแซงของนักการเมือง มีตำรวจที่ใช้อิทธิพลหาประโยชน์ที่มิชอบให้แก่ตนเองอยู่เสมอ ๆ แต่หาพยานหลักฐานได้ยาก เพราะผู้ให้ประโยชน์แก่ตำรวจนั้น มีส่วนได้รับ

ประโยชน์ด้วย ด้วยเหตุนี้ การแสวงหาประโยชน์ที่มีขอบเขตกว้างจึงมีมาทุกยุคทุกสมัย แต่ที่น่าเสียดายก็คือ แทนที่จะตรวจสอบและควบคุมตำรวจมิให้ใช้อิทธิพลหาประโยชน์จากตำแหน่งหน้าที่นักการเมืองหลายคน (ทั้งที่มาเป็นผู้บังคับบัญชาโดยตรงอย่าง ๑๗๗ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และที่อยู่นอกกระทรวงมหาดไทย) กลับฉวยโอกาสเข้ามาอาศัยอิทธิพลของตำรวจสร้างอิทธิพลให้ตนเอง วิธีหนึ่งที่นิยมใช้ก็คือ ใช้อุบายบีบบังคับให้มีการแต่งตั้งผู้ที่ตนต้องการไปดำรงตำแหน่งที่ต้องการ เมื่อประกอบกับการแต่งตั้งตำรวจที่ปราศจากหลักเกณฑ์ ก็ทำความเสียหายให้แก่ราชการตำรวจอย่างรุนแรงเสมอมา

2. โครงสร้างของกรมตำรวจ กรมตำรวจเป็นส่วนราชการระดับชาติ จึงมีโครงสร้างใหญ่โต และเคยได้รับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงมาบ้างแล้ว แต่การปรับปรุงที่แล้มาแล้ว แทนที่จะปรับปรุงรวมแบบมหภาค (Macro) ให้สอดคล้องกันทั้งโครงสร้าง กลับเป็นการปรับปรุงเป็นส่วน ๆ แบบจุลภาค (Micro) และมีได้กระทำโดยศึกษาวิจัยภาระหน้าที่และปริมาณของงานอย่างแท้จริง แต่กระทำไปเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้าหรือรองรับจำนวนบุคลากรที่เพิ่มขึ้น ผลจึงปรากฏว่าโครงสร้างของกรมตำรวจในปัจจุบันนอกจากจะใหญ่โตดังที่เห็นอยู่แล้ว จึงยังเก่า ถ้าสมัยและอึดอ้าย มีภารกิจอยู่หลายอย่างของกรมตำรวจที่น่าจะยกเลิกหรือโอนมอบให้ส่วนราชการอื่น ไปปฏิบัติมีจำนวนบุคลากรที่ไม่ได้สัดส่วนกับภารกิจ เป็นภาระทางงบประมาณแก่แผ่นดินเกินกว่าเหตุ สมควรได้รับการปรับปรุงแก้ไขอย่างจริงจัง

ในปัจจุบันกระทรวงมหาดไทยมี “คณะกรรมการปรับปรุงโครงสร้างและระบบบริหารงานกรมตำรวจ” อยู่ แต่ไม่ได้รับความเอาใจใส่จากผู้ใหญ่ จึงเป็นคณะกรรมการที่เฉื่อยและอืดอาด (Inactive) และแทบจะไม่มีการประชุมกันเลย

3. คุณภาพของบุคลากร สาเหตุหนึ่งที่คุณภาพของตำรวจในปัจจุบันตกต่ำอย่างน่าวิตกคือ กรมตำรวจให้ความสำคัญแก่การศึกษาอบรมในกรมตำรวจน้อย ส่วนราชการหลักสองหน่วยในกรมตำรวจที่ให้การศึกษาอบรมและเป็นเครื่องมือขั้นต้นที่จะกลั่นกรองคุณภาพของ บุคลากรคือ กองบัญชาการศึกษา และกองบัญชาการ โรงเรียนนายร้อยตำรวจนั้น มิได้รับความเอาใจใส่เท่าที่ควร ตำแหน่งผู้บัญชาการทั้งสองเป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญอยู่ในลำดับรองไม่เหมือนตำแหน่งอื่น ๆ ในระดับเดียวกัน แต่อาจใช้หาประโยชน์ได้ เช่น ตำแหน่งผู้บัญชาการตำรวจ นครบาล หรือตำรวจสอบสวนกลาง หรือตำรวจตรวจคนเข้าเมือง บ่อยครั้งที่การแต่งตั้งบุคคลไปเป็นผู้บัญชาการศึกษา หรือผู้บัญชาการ โรงเรียนนายร้อยตำรวจนั้น เห็นได้ชัดว่ากระทำเพียงเพื่อให้เป็นบำเหน็จตอบแทนชั่วคราว โดยไม่คำนึงถึงคุณสมบัติความรู้ความสามารถที่สมกับควมรับผิดชอบในการผลิตและ

กัณฑ์กรงบุคคลากร เคยปรากฏมาแล้วว่าผู้บัญชาการบางคนได้รับแต่งตั้งไปดำรงตำแหน่งอื่นในระดับเดียวกันที่ยอมรับกันว่ามีศักดิ์ศรีหรือผลประโยชน์เหนือกว่า

4. การให้บำเหน็จและเลื่อนตำแหน่ง นอกจากจะไม่พิถีพิถันกับคุณสมบัติความรู้และความสามารถของผู้บัญชาการศึกษา และผู้บัญชาการโรงเรียนนายร้อยตำรวจแล้ว กรมตำรวจยังไม่รับรู้หรือรับรองมาตรฐานงานของกองบัญชาการด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกองบัญชาการศึกษาที่ในอดีต กรมตำรวจมิได้เคยนำเอาผลการฝึกอบรม ไม่ว่าของหลักสูตรใดในกองบัญชาการศึกษามาเป็นหลักในการพิจารณาบรรจุหรือให้บำเหน็จ หรือเลื่อนตำแหน่งนายตำรวจเลย คณะกรรมการข้าราชการตำรวจ กตร. เพิ่งจะวางข้อกำหนดไว้เมื่อกลางเดือนกันยายน พ.ศ. 2539 นี้เองว่า “ในการพิจารณาความรู้ให้กรมตำรวจนำการประเมินผลการฝึกอบรมในหลักสูตรที่เกี่ยวข้องมาประกอบการพิจารณา” แต่ก็มิได้กำหนดข้อบังคับ หากเปิดช่องว่างเอาไว้ให้ใช้ “ตามควรแก่กรณี” อีกด้วย

การไม่รับรู้ และไม่รับรองเช่นนี้ทำให้การฝึกอบรมหลักสูตรต่าง ๆ นับตั้งแต่หลักสูตรสารวัตรขึ้นไปจนถึงผู้บังคับการ ไร้ความหมาย กระทำไปแต่พอเป็นพิธีเพื่อให้ได้ชื่อว่าผ่านหลักสูตรเท่านั้น ไม่มีการวัดผลว่าผู้ที่เข้ารับการฝึกอบรมตั้งใจเพียงใด และเมื่อจบการฝึกอบรมแล้วได้รับความเข้าใจเพียงใด

และเมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2540 นายสุชาติ ศรีสุวรรณ บรรณาธิการข่าวหนังสือพิมพ์มติชน ได้นำผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนจำนวน 904 คน เรื่อง “ตำรวจกับการแก้ไขปัญหายาเสพติด” ของสำนักวิจัยมติชนนำเสนอกรมตำรวจ ปรากฏภาพลักษณ์ตำรวจในแง่ความเชื่อมั่นต่อคุณภาพของตำรวจใน แต่ละท้องถิ่น ผลปรากฏว่า

1. ความรู้ความสามารถในการทำงานของตำรวจ
  - 1.1 ไม่เชื่อมั่น ร้อยละ 41.7
  - 1.2 ไม่แน่ใจ ร้อยละ 2.4
  - 1.3 เชื่อมั่น ร้อยละ 25.9
2. ความซื่อสัตย์ของตำรวจ
  - 2.1 ไม่เชื่อมั่น ร้อยละ 76.2
  - 2.2 ไม่แน่ใจ ร้อยละ 21.2
  - 2.3 เชื่อมั่น ร้อยละ 2.6
3. ความเสียสละในการทำงานของตำรวจ
  - 3.1 ไม่เชื่อมั่น ร้อยละ 58.3

- 3.2 ไม่แน่ใจ ร้อยละ 34.3
- 3.3 เชื่อมั่น ร้อยละ 7.4

- 4. ความพึงพอใจโดยรวมในการตรวจตราของตำรวจในย่านที่พักอาศัย
  - 4.1 ไม่พอใจมาก ร้อยละ 17.3
  - 4.2 ไม่พอใจ ร้อยละ 44.1
  - 4.3 ไม่แน่ใจ ร้อยละ 30.8
  - 4.4 พึงพอใจ ร้อยละ 7.6
  - 4.5 พึงพอใจมาก ร้อยละ 0.2

- 5. ในแง่ความเชื่อมั่นกระบวนการยุติธรรม จะสามารถนำคนผิดไปลงโทษ ผลปรากฏว่า
  - 5.1 ประชาชนไม่เชื่อมั่น ร้อยละ 70.5
  - 5.1 ไม่แน่ใจ ร้อยละ 25.3
  - 5.3 เชื่อมั่น ร้อยละ 4.2

นอกจากนี้ในการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนว่าหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมหน่วยงานใดที่ทำให้เกิดปัญหาผิดพลาด ผลปรากฏว่าหน่วยงานที่บกพร่องมากที่สุดคือ ตำรวจร้อยละ 56.4 รองลงมาคือ อัยการร้อยละ 6.7 และศาลร้อยละ 4.6 และที่ระบุทั้งสามหน่วยงานบกพร่องที่สุดเหมือนกัน มีร้อยละ 32.3

สำหรับสาเหตุที่ประชาชนเห็นว่าตำรวจบกพร่องมากที่สุด ส่วนใหญ่ระบุว่าเพราะวงการตำรวจมีการทุจริต การรับสินบนมาก นอกจากนี้ยังมักจะมีการบิดเบือนความจริง เพื่อให้คุณให้โทษต่อผู้ที่ตกเป็นเหยื่อ มักจะมีการพยายามคัดสินความผิดกันเองตั้งแต่ต้น และประสิทธิภาพการทำงานต่ำ

- 6. ในประเด็นความร่วมมือของประชาชนในการปราบปรามอาชญากรรมกับตำรวจพบว่า
  - 6.1 ไม่ยินดีเป็นอย่างยิ่งที่จะเป็นพยานให้ในคดีอุกฉกรรจ์ ร้อยละ 12.6
  - 6.2 ไม่ยินดี ร้อยละ 14.7
  - 6.3 ไม่แน่ใจ ร้อยละ 38.6
  - 6.4 ยินดี ร้อยละ 15.8

6.5 ยืนคืออย่างไร

ร้อยละ 18.2

เหตุผลเกิดความไม่แน่ใจในการให้ความร่วมมือกับตำรวจหรือไม่ต้องการให้ความร่วมมือกับตำรวจหรือไม่ต้องการเป็นพยานในคดี เพราะไม่แน่ใจในความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รองลงมา คือ ไม่มั่นใจในการคุ้มครองความปลอดภัยของตำรวจและกฎหมายบ้านเมือง

นอกจากนี้ประชาชนยังเสนอความเห็นอีก 2 ประเด็นสำคัญ คือ อยากให้มีการปรับปรุงมาตรฐาน และระบบในการควบคุมจัดการคนกระทำความผิด เช่น กฎหมาย ให้พัฒนาคุณภาพคุณธรรม จริยธรรมของบุคลากร อยากให้ตำรวจลดการใช้อำนาจคุกคามรังแกประชาชน เป็นต้น (มติชน, 2540: 3)

จากการสำรวจข้อมูลตำรวจไทย เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2538 มีจำนวนทั้งสิ้น 205,693 คน (ปัจจุบันมีจำนวน 224,041 คน ตำรวจเมื่อ 23 มกราคม 2541) จำแนกเป็นพลตำรวจชั้นประทวน จำนวน 179,395 คน ชั้นสัญญาบัตร จำนวน 26,298 คน (ปรีชา หนูประสิทธิ์, สัมภาษณ์, 1 พฤศจิกายน 2538) และจากการสอบถามกับเจ้าหน้าที่แผนกวิชาการของโรงเรียนพลตำรวจทั้งสิบแห่ง พบว่าตำรวจชั้นพลตำรวจ-ชั้นประทวนที่ เป็นผู้สำเร็จการศึกษาจากสถาบันการศึกษา ก่อนประจำการของกรมตำรวจ คือ โรงเรียนพลตำรวจทั้งสิบแห่ง มีจำนวนประมาณ 181,492 คน ตำรวจชั้นสัญญาบัตรที่ เป็นผู้สำเร็จการศึกษาจากสถาบันการศึกษา ก่อนประจำการของกรมตำรวจ คือ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ มีจำนวน 7,303 คน และมีผู้สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ รวมกับผู้ผ่านการสอบจากตำรวจชั้นประทวนขึ้นเป็นตำรวจชั้นสัญญาบัตร โดยจะต้องผ่านการสอบอบรมจากโรงเรียนนายร้อยตำรวจ มีจำนวนประมาณ 18,995 คน

จากข้อมูลดังกล่าว จะเห็นได้ว่าตำรวจไทยส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาจากสถาบันการศึกษา ก่อนประจำการของกรมตำรวจ คือ โรงเรียนพลตำรวจ ทั้งสิบแห่งและโรงเรียนนายร้อยตำรวจ (สามพราน) คือ มีจำนวนรวมทั้งสิ้นประมาณ 188,798 คน เมื่อตำรวจไทยมีปัญหา พลลักษณะไม่คิดดังกล่าวข้างต้น สถาบันการศึกษา ก่อนประจำการของกรมตำรวจ จึงต้องให้ความสนใจในเรื่องนี้เป็นพิเศษ เพราะเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่ผลิตบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะในวิชาการตำรวจ ทศนคติ การเรียนรู้ ของนักเรียนตำรวจให้เป็นผู้มีความรู้คู่คุณธรรม เมื่อ

สำเร็จการศึกษาแล้วออกไปปฏิบัติหน้าที่ราชการในหน่วยงานต่าง ๆ ของกรมตำรวจ สถาบันการศึกษา ก่อนประจำการของกรมตำรวจ ในปัจจุบันจำแนกได้ดังนี้

1. โรงเรียนนายร้อยตำรวจ (อำเภอ สามพราน) จังหวัด นครปฐม
2. โรงเรียนพลตำรวจ มีสี่แห่ง ได้แก่
  - 2.1 โรงเรียนตำรวจนครบาล สถานที่ตั้ง กรุงเทพมหานคร
  - 2.2 โรงเรียนตำรวจภูธร 1 สถานที่ตั้ง จังหวัดสระบุรี
  - 2.3 โรงเรียนตำรวจภูธร 2 สถานที่ตั้ง จังหวัดชลบุรี
  - 2.4 โรงเรียนตำรวจภูธร 3 สถานที่ตั้ง จังหวัดนครราชสีมา
  - 2.5 โรงเรียนตำรวจภูธร 4 สถานที่ตั้ง จังหวัดขอนแก่น
  - 2.6 โรงเรียนตำรวจภูธร 5 สถานที่ตั้ง จังหวัดลำปาง
  - 2.7 โรงเรียนตำรวจภูธร 6 สถานที่ตั้ง จังหวัดนครสวรรค์
  - 2.8 โรงเรียนตำรวจภูธร 7 สถานที่ตั้ง จังหวัดนครปฐม
  - 2.9 โรงเรียนตำรวจภูธร 8 สถานที่ตั้ง จังหวัดสุราษฎร์ธานี
  - 2.10 โรงเรียนตำรวจภูธร 9 สถานที่ตั้ง จังหวัดยะลา

ตามประวัตินั้น ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ. 2444 (มงคล จีระเศรฐ, 2499: 7) (ประชา บุรณะธนิต, 2499: 41) พระองค์ได้ทรงตั้งโรงเรียนนายร้อยตำรวจภูธรขึ้นเป็นครั้งแรกที่จังหวัดนครราชสีมา นับถึงปัจจุบันเป็นเวลาถึง 96 ปีแล้ว ในช่วงระยะเวลาอันยาวนานดังกล่าว โรงเรียนนายร้อยตำรวจได้มีการเปลี่ยนแปลงย้ายสถานที่ศึกษาถึง 7 ครั้ง ตามความจำเป็นและความเหมาะสมแห่งกาลสมัย ตลอดทั้งตามสถานการณ์ของบ้านเมือง ซึ่งมีพัฒนาการตามลำดับ ดังนี้

1. โรงเรียนนายร้อยตำรวจภูธร ประตูลัษณรงค์ จังหวัดนครราชสีมา ปัจจุบันคือที่ตั้งของกองบังคับการตำรวจภูธร 4 พ.ศ. 2444-2447 (มงคล จีระเศรฐ, 2499: 10) ทำหน้าที่ผลิตนายตำรวจขึ้นเอง สำหรับส่งไปปฏิบัติงานในกองตำรวจภูธรมณฑลต่าง ๆ โดยมีหลักการรับนักเรียนที่สำเร็จประโยคประถมในขณะนั้น (ปัจจุบันเทียบ ม.1) เข้ารับการศึกษาเป็นนายตำรวจชั้นสัญญาบัตร (ประชา บุรณะธนิต, 2499: 39)

2. โรงเรียนนายร้อยตำรวจหัวจรเข้ จังหวัดนครปฐม (พ.ศ. 2447-2458) เมื่อ พ.ศ. 2447 ทางราชการได้พิจารณาเห็นว่าโรงเรียนนายร้อยตำรวจภูธรจังหวัดนครราชสีมา อยู่ห่างไกล

การคมนาคมในสมัยนั้นไม่สะดวกต่อการควบคุมดูแลของข้าราชการตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ซึ่งอยู่ในจังหวัดพระนครไม่อาจดูแลได้ใกล้ชิด ตลอดจนครูอาจารย์ส่วนมากอยู่ในจังหวัด ลำบากแก่การเดินทางไปสอน และการหาบุคคลที่มีคุณสมบัติสำเร็จประโยคประถมมีไม่เพียงพอที่จะบรรจุเข้าเป็นนักเรียนนายร้อยตำรวจ ทางราชการได้ดำเนินการหาสถานที่ตั้งโรงเรียนใหม่ โรงเรียนนายร้อยตำรวจภูธรจึงได้ย้ายมาตั้งที่ตำบลห้วยจรเข้ จังหวัดนครปฐม และเริ่มเปิดการศึกษาเมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2447 (ประชา บูรณะธนิต, 2499: 43) โดยมี พันตรี หลวงไกรกลางณรงค์ เป็นผู้บังคับการโรงเรียนนายร้อยตำรวจ

3. โรงเรียนนายหมวดคลองไผ่สิงโตจังหวัดพระนคร (พ.ศ. 2458-2464) เมื่อมีโรงเรียนนายร้อยตำรวจภูธรห้วยจรเข้จังหวัดนครปฐม กรมกองตระเวน ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบกิจการตำรวจในเขตพระนครได้สังเกตเห็นประโยชน์ จึงได้จัดตั้งโรงเรียนนายร้อยตำรวจนครบาลขึ้น ตรงบริเวณเชิงสะพานคลองไผ่สิงโต ตำบลศาลาแดง กรุงเทพมหานคร เรียกชื่อโรงเรียนว่า “โรงเรียนนายหมวด” (พระพิณชนคดี, 2499: 3-5) ต่อมาในปี พ.ศ.2458 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าฯ ให้รวมโรงเรียนนายร้อยตำรวจภูธรและโรงเรียนนายหมวดเป็นโรงเรียนแห่งเดียวกัน มีชื่อว่า “โรงเรียนนายร้อยตำรวจ” เมื่อ พ.ศ. 2458 โดยใช้สถานที่โรงเรียนนายหมวดเป็นสถานที่จัดการศึกษา

4. โรงเรียนนายร้อยตำรวจห้วยจรเข้ จังหวัดนครปฐม (พ.ศ. 2464-2476) ในปี พ.ศ. 2464 (ประชา บูรณะธนิต, 2499: 43-44) ด้วยความจำเป็นในด้านสถานที่ จึงได้ย้ายโรงเรียนนายร้อยตำรวจจากคลองไผ่สิงโต กรุงเทพมหานคร ไปตั้งที่ห้วยจรเข้จังหวัดนครปฐม เป็นครั้งที่ 2 ทั้งนี้เพราะที่ห้วยจรเข้มีอาคารสถานที่กว้างขวางสมบูรณ์กว่า สามารถเพิ่มจำนวนการผลิตนายตำรวจชั้นสัญญาบัตรออกไปปฏิบัติหน้าที่ได้เพียงพอกับความต้องการที่มีมากขึ้น สำหรับบุคคลที่จะเข้าเป็นนักเรียนนายร้อยตำรวจสมัยนั้นจะต้องมีความรู้สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 (ปัจจุบันเทียบ ม.4) มัธยมศึกษาปีที่ 8 (ปัจจุบันเทียบ ม.6)

5. โรงเรียนนายร้อยทหารบก จังหวัดพระนคร (พ.ศ. 2477-2488) ในปี พ.ศ. 2477 (พจน์ เกษะนันท์, 2499: 230) (มงคล จีระเศรษฐ, 2499: 20) รัฐบาลในสมัยนั้นได้พิจารณาเห็นว่าสถานการณ์ชายแดนของประเทศอยู่ในภาวะล่อแหลมต่อภัยคุกคาม ดังนั้น เพื่อให้ได้นักเรียนนายร้อยตำรวจที่จะสำเร็จการศึกษาออกไปประจำจังหวัดชายแดนได้มีความรู้ในวิชาทหารอย่างลึกซึ้งสำหรับการยับยั้งหรือแก้ไขเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้น จึงได้โอนนักเรียนนายร้อยตำรวจไปศึกษา

กับนักเรียนนายร้อยทหารบก ณ โรงเรียนนายร้อยทหารบก จังหวัดพระนคร โดยศึกษาวิชาทหารร่วมกันในช่วงต้น และแยกเหล่าศึกษาวิชาการตำรวจในช่วงท้าย

6. โรงเรียนนายร้อยตำรวจปทุมวัน จังหวัดพระนคร (พ.ศ.2489-2497) ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศไทยประสบปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างหนัก งบประมาณของชาติมีน้อย ปัญหาดังกล่าวได้กระทบมาถึงการศึกษาของนักเรียนนายร้อยตำรวจ กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2489 (อนัญญ์ อุณหเลขกะ, 2499: 91) (มงคล จีระเศรษฐ, 2499: 21) ได้มีการโอนนักเรียนนายร้อยตำรวจจาก โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า กลับคืนมาในกรมตำรวจจัดการศึกษาอย่างเดิม ทั้งนี้ เพราะกระทรวงกลาโหมถูกตัดงบประมาณอย่างมาก กรมตำรวจจึงได้ให้นักเรียนนายร้อยตำรวจ จำนวน 3 ชั้น รวม 180 นาย ไปอาศัยอยู่และศึกษาในบริเวณโรงเรียนพลตำรวจปทุมวันเป็นการชั่วคราว และต่อมาในปี พ.ศ. 2494 ได้ย้ายไปศึกษาอยู่ที่สนามกีฬาแห่งชาติปทุมวัน กรุงเทพมหานครเป็นการชั่วคราวอีกส่วนหนึ่ง

7. โรงเรียนนายร้อยตำรวจสามพราน จังหวัดนครปฐม (พ.ศ.2497 - ปัจจุบัน) เมื่อโรงเรียนนายร้อยตำรวจได้ย้ายมาอยู่ปทุมวันเป็นการชั่วคราวตามสถานการณ์ จึงได้ชื่อว่าสมัยระหกระเหิน พลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์ ซึ่งเป็นอธิบดีกรมตำรวจในสมัยนั้น ได้พิจารณาตามสภาพที่เป็นจริงว่า นักเรียนนายร้อยตำรวจ คือ พลตำรวจและเรือนร่างของกรมตำรวจ ซึ่งมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง ดังนั้นจะต้องพยายามดำเนินการหาสถานที่ศึกษาให้เป็นปึกแผ่นมั่นคง (อนัญญ์ อุณหเลขกะ, 2499: 105) จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2495 จึงได้ริเริ่มดำเนินการก่อสร้างโรงเรียนนายร้อยตำรวจใหม่ที่อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม บนเนื้อที่ 580 ไร่ เพื่อให้เป็นสถาบันการศึกษาวิชาการตำรวจที่มั่นคงถาวรตลอดไป จนถึงวันอาทิตย์ที่ 31 ตุลาคม 2497 (อนัญญ์ อุณหเลขกะ, 2499: 96) เวลา 08.00 น. นักเรียนนายร้อยตำรวจ จำนวน 198 นาย ในเครื่องบินขุดศึกภาคสนาม ได้เดินทางจากสนามกีฬาแห่งชาติตามถนนเพชรเกษม ในการเคลื่อนย้ายได้อัญเชิญธงชัยเฉลิมพลมาพร้อมขบวนด้วย เมื่อถึงสามพรานจึงได้แยกย้ายเข้าประจำตามกองร้อยต่าง ๆ และนับว่าเป็นการเริ่มเข้ามาอยู่ในโรงเรียนนายร้อยตำรวจใหม่ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

ส่วนสถาบันการศึกษาก่อนประจำการของพลตำรวจ จากการสำรวจเอกสารเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ปรากฏว่าโรงเรียนพลตำรวจที่มีอายุเก่าแก่มากที่สุดคือโรงเรียนตำรวจนครบาล เป็นหน่วยงานที่ขึ้นตรงต่อกองบัญชาการศึกษา กรมตำรวจ มีหน้าที่ผลิตพลตำรวจเป็นหลัก เดิมทีเคยใช้ชื่อว่าโรงเรียนพลตระเวน ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2443 ที่วัดประยูรวงษ์ (กองจดหมายเหตุแห่งชาติ,

2466: 49) เจริงสะพานพระพุทธยอดฟ้าจังหวัดธนบุรี โดยมีนายอิริก เซ็นต์จอห์น ลอซัน ชาวอังกฤษ ผู้เคยเป็นตำรวจในประเทศอินเดียมาก่อนเป็นผู้บัญชาการตำรวจ มีนายเอ เจ ยาคิน เป็นอธิบดีกรม กองตระเวน ส่วนกรมตำรวจภูธร พระยาวาสุเทพ (ยี่เข่า) เป็นอธิบดี ต่อมาทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ พลโทพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าคำรบ (ในเวลานั้นดำรงพระอิสริยยศเป็นหม่อมเจ้า) เป็นอธิบดีกรมตำรวจภูธรแทน ในระหว่างที่นาย อิริก เซ็นต์จอห์น ลอซัน เป็นผู้บัญชาการกรมตำรวจ นั้นได้มีการเปลี่ยนแปลงงานตำรวจให้เจริญก้าวหน้ามากขึ้น โดยได้จัดตั้งโรงเรียนสำหรับนาย ตำรวจและพลตำรวจขึ้น

พ.ศ. 2452 ได้นำพระราชบัญญัติการเกณฑ์ทหาร พ.ศ. 2448 มาใช้ในประเทศไทย และเป็นการเกี่ยวข้องกับอันสำคัญสำหรับตำรวจ เพราะว่าผู้ที่ถูกเกณฑ์มานั้นจะถูกคัดเลือกให้เข้ารับราชการตำรวจด้วย แต่ผู้ที่ถูกคัดเลือกเป็นข้าราชการตำรวจจะต้องไปรับการฝึกอบรมที่โรงเรียนพลตำรวจ 1 ปี แล้วจะถูกส่งไปรักษาการณ์ตามถนน และตรวจท้องที่ทั่วไป เมื่อรับราชการครบ 2 ปี แล้วผู้ใดมีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะรับราชการตำรวจต่อก็อนุญาตให้สมัครรับราชการต่อไป

พ.ศ. 2458 ได้โปรดเกล้าฯ ให้ มหาอำมาตย์โท อิริก เซ็นต์จอห์น ลอซัน เป็นอธิบดีกรมตระเวนและกรมตำรวจภูธรเป็นกรมเดียวกันขึ้นต่อกระทรวงนครบาล เรียกว่า “กรมตำรวจภูธรและนครบาล” ทำให้โรงเรียนพลตำรวจตระเวนต้องเปลี่ยนชื่อเป็น “โรงเรียนพลตำรวจนครบาล” ไปด้วย และไปตั้งใหม่ที่ปทุมวัน (ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของกรมตำรวจและโรงพยาบาลตำรวจ) ในขณะนั้นมีฐานะเป็นกองกำกับการ มีผู้บังคับการเป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ

พ.ศ. 2470 มีผู้บังคับบัญชาโรงเรียนที่ปรากฏหลักฐานคือ อำมาตย์ตรีและว่าที่นายพันตำรวจหลวงอรุณธิดาบัณฑิต และปี พ.ศ. 2470 นี้เองนับเป็นเกียรติประวัติของโรงเรียน พลตำรวจนครบาลเป็นอย่างยิ่งคือ เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2470 เวลา 11.30 น. พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (2474 : 1) ทรงเสด็จเยี่ยมโรงเรียนพลตำรวจ อำเภอปทุมวัน จังหวัดพระนคร และทรงพระราชหัตถ์เลขาคังนี้ “ข้าพเจ้าได้มาเยี่ยมโรงเรียนตำรวจวันนี้ ได้เห็นการฝึกหัดรู้สึกว่าการฝึกหัดได้ผลดี พลตำรวจมีกิริยา ท่าทาง แข็ง รู้สึกว่ามีความตั้งใจดีมาก ข้าพเจ้าอยากจะขอเตือนนายตำรวจ ตลอดจนพลตำรวจ ให้รู้สึกว่าการในหน้าที่ตำรวจนั้น เป็นของสำคัญอย่างยิ่งสำหรับประเทศ ความเจริญของประเทศจะมีได้คือเมื่อบ้านเมืองสงบราบคาบ ประชาชนสามารถทำมาหากินได้สบาย โดยไม่ต้องกังวลถึงความอันตรายจากพวกอันธพาล ตำรวจมีหน้าที่รักษาความสงบราบคาบอยู่เป็นนิจ จึงนับว่ามีหน้าที่สำคัญอย่างยิ่ง ถ้าทำการบกพร่องก็เท่ากับถ่วงความเจริญของประเทศ ตำรวจมีหน้าที่ฝึกหัดทหารที่ต้องทำการเหมือนอยู่

ในสนามรบเสมอต้องต่อสู้กับข้าศึกอยู่ตลอดเวลา จึงนับว่าเป็นกำลังสำคัญของรัฐบาลเป็นส่วนหนึ่ง
 ตำรวจทุกคนจงระลึกถึงหน้าที่อันสำคัญของตนแล้วและตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ของตนโดยเต็มกำลัง
 ความสามารถโดยสุจริต เพื่อสร้างเสริมความรุ่งเรืองแห่งประเทศของเราให้เฟื่องฟูยิ่งขึ้นอีก ข้าพเจ้า
 ขอให้พรแก่นายตำรวจและนายสิบตลอดจนพลตำรวจในโรงเรียนนี้ของจงมีความสุขสบาย
 ปราศจากโรคภัยทุกประการเทอญ พระปรมาภิไธยย่อพระราชูปถัมภ์ ป.ร.”

พ.ศ. 2481 ได้มีพระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบราชการสำนักงานและกรมในกระทรวง
 มหาดไทย (ฉบับที่ 9) พุทธศักราช 2481 มีการจัดตั้งโรงเรียนตำรวจภูธรเขตขึ้นตามกองบัญชาการ
 ตำรวจภูธรต่าง ๆ เพื่อผลิตพลตำรวจภูธรเขตนั้น ๆ โดยมีสายการบังคับบัญชาขึ้นอยู่กับกองบังคับ
 การตำรวจภูธรเขตนั้น (ราชกิจจานุเบกษา, 2481: 290) ต่อมาได้เปลี่ยนเป็นโรงเรียนตำรวจภูธร 2-9

ประมาณปี พ.ศ. 2492 พลตำรวจเอกหลวงชาติตระการโกศล เป็นอธิบดีกรมตำรวจ
 และพลตำรวจตรี เผ่า ศรียานนท์ เป็นรองอธิบดีกรมตำรวจ ได้ปรับปรุงโรงเรียนพลตำรวจนครบาล
 อีกครั้ง โดยแบ่งออกเป็น 2 กองร้อยคือ กองร้อยที่ 1 และกองร้อยที่ 2 ต่อมาได้มีการปรับปรุง
 โรงเรียนพลตำรวจนครบาล ตามพระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบราชการกรมตำรวจประกาศใน
 ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ 7 ตอนที่ 32 ลงวันที่ 6 มิถุนายน 2493 โดยโอนตำรวจในกองตำรวจ
 นครบาล ซึ่งจัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2493 เข้ามาอยู่ในสังกัดโรงเรียนตำรวจนครบาล

ต่อมาได้ตั้งโรงเรียนพลตำรวจกลางขึ้นอีก แต่ละโรงเรียนมีฐานะเป็นกองกำกับ การ โดย
 โรงเรียนพลตำรวจนครบาลแบ่งเป็น 3 กองร้อย และโรงเรียนพลตำรวจกลางแบ่งเป็น 2 กองร้อย
 เริ่มรับนักเรียนพลตำรวจเข้ารับการฝึกอบรมตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2493 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม
 2493 นับว่าเป็นนักเรียนพลตำรวจรุ่นที่ 1 ของโรงเรียนตำรวจนครบาล ต่อมาภายหลังโรงเรียนพล
 ตำรวจได้ย้ายมาอยู่ที่ซอยอารีย์ ถนนพหลโยธิน และได้ยุบไปโดยปริยายในโอกาสต่อมา (กองกำกับ
 การโรงเรียนตำรวจนครบาล, ม.ป.ป.)

พ.ศ. 2496 สมัยพลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์ เป็นอธิบดีกรมตำรวจ ได้ทำการสร้างโรง
 เรียนตำรวจขึ้นใหม่ ณ ที่ ตำบลบางเขน อำเภอบางเขน จังหวัดพระนคร (กรุงเทพมหานคร) เมื่อ
 สร้างเสร็จแล้วให้ชื่อว่า “ศูนย์การศึกษบางเขน” การบังคับบัญชาอยู่สายงานของกองบัญชาการตำรวจ
 นครบาล จากปฐมวัน กรมตำรวจไปอยู่ในศูนย์การศึกษบางเขน ทั้ง 3 กองร้อย แล้วมีคำสั่งให้เพิ่ม
 เป็น 5 กองร้อย

พ.ศ. 2498 ได้มีพระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบราชการกรมตำรวจ ในกระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2498 มาตรา 4 (ราชกิจจานุเบกษา, 2498: 1072) แบ่งส่วนราชการกรมตำรวจ ให้รวมศูนย์การศึกษาบางแขนงกับโรงเรียนตำรวจนครบาลเป็นกองกำกับการโรงเรียนตำรวจนครบาล แบ่งเป็น 5 กองร้อย มาจนถึงปัจจุบันนี้

พ.ศ. 2503 ได้มีพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมตำรวจ กระทรวงมหาดไทย พ.ศ.2503 (ราชกิจจานุเบกษา, 2503: 746) กำหนดขึ้นใหม่ได้ไปตั้งกองบัญชาการศึกษาขึ้นและให้โรงเรียนตำรวจต่าง ๆ ของกรมตำรวจไปขึ้นสายการบังคับบัญชาของกองบัญชาการศึกษาดังแต่บัดนั้น เป็นต้นมา

พ.ศ. 2508 ได้มีพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมตำรวจ ได้มีพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมตำรวจกระทรวงมหาดไทย พ.ศ.2508 (ราชกิจจานุเบกษา, 2508: 7) โรงเรียนพลตำรวจขึ้นอยู่กับกองบัญชาการศึกษา โดยกองกำกับการโรงเรียนตำรวจนครบาลแบ่งเป็น 3 กองร้อย กองกำกับการโรงเรียนตำรวจภูธร 1 กองกำกับการโรงเรียนตำรวจภูธร 2 กองกำกับการโรงเรียนตำรวจภูธร 3 และกองกำกับการโรงเรียนตำรวจภูธร 4 แต่ละกองกำกับการแบ่งเป็น 6 กองร้อย

พ.ศ. 2514 ได้มีพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมตำรวจ กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2514 มาตรา 5 (ราชกิจจานุเบกษา, 2514: 729) โรงเรียนพลตำรวจได้เปลี่ยนแปลง มีกองกำกับการโรงเรียนตำรวจภูธร 1 - 9 แต่ละกองกำกับการแบ่งเป็น 6 กองร้อย

พ.ศ. 2530 จากประวัติความเป็นมาของโรงเรียนนายร้อยตำรวจและโรงเรียนพลตำรวจ จะเห็นได้ว่าได้มีความพยายามปรับปรุงพัฒนาการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพตำรวจตลอดมา โรงเรียนนายร้อยตำรวจเริ่มมีแผนแม่บทของโรงเรียนนายร้อยตำรวจฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2530-2534) เมื่อปี พ.ศ. 2530 และได้มีพระราชกฤษฎีกาการแบ่งส่วนราชการกรมตำรวจ กระทรวงมหาดไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 19) พ.ศ. 2535 ลงวันที่ 4 มีนาคม 2535 (ราชกิจจานุเบกษา, 2535: 1) โรงเรียนนายร้อยตำรวจยกฐานะจากเดิม คือกองบังคับการโรงเรียนนายร้อยตำรวจเปลี่ยนแปลงเป็นกองบัญชาการโรงเรียนนายร้อยตำรวจ มีการประเมินผลหลักสูตร และต่อมาโรงเรียนนายร้อยตำรวจ ได้จัดทำแผนแม่บท ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2535-2539) ได้มีการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด ในปี พ.ศ. 2536 คณะกรรมการบริหารโรงเรียนนายร้อยตำรวจ (ร.ร.นรค.) (ร่วมกับกองวิชาการ ร.ร.นรค.) เห็นความสำคัญของการพัฒนาการศึกษาและรองรับการบรรจุข้าราชการตำรวจในตำแหน่งอาจารย์ซึ่งเป็นตำแหน่งที่เลื่อนไหล โดยจัดให้มีโครงการฝึกอบรม ครู-อาจารย์ เพื่อให้มีความรู้พื้นฐานในการทำหน้าที่สอน ให้คณะครุศาสตร์ร่วมจัดหลักสูตรอบรมครู-อาจารย์ ให้มีความ

รู้ทางวิชาครู ที่โรงเรียนนายร้อยตำรวจ (ร.ร.นรค.) โดยใช้ระยะเวลาในการศึกษาอบรม ครู-อาจารย์ ประมาณ 1 เดือน เพื่อให้การดำเนินการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนนายร้อยตำรวจเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมาย โดยเริ่มบังคับใช้หลักสูตรนักเรียนนายร้อยตำรวจ ปี 2538 ในเมื่อโรงเรียนนายร้อยตำรวจได้ปรับปรุงหลักสูตรครั้งล่าสุด พ.ศ.2530 เป็นฉบับ พ.ศ. 2538 โดยมีจุดเน้นให้นักเรียนนายร้อยตำรวจมีความรู้คุณธรรม โดยคณะกรรมการบริหารการศึกษาซึ่งประกอบด้วย ผู้บัญชาการ รองผู้บัญชาการ ผู้ช่วยผู้บัญชาการ ผู้บังคับการ-อำนวยการ ผู้บังคับการ วิชาการ ผู้บังคับการปกครอง และผู้บังคับการบริการการศึกษาส่วนโรงเรียนพลตำรวจทั้งสิบแห่งที่ขึ้นตรงต่อกองบัญชาการการศึกษา ได้ปรับปรุงและพัฒนาการศึกษาโดยปรับปรุงประมวลแผนการเรียนให้เกิดการพัฒนาขึ้นตามลำดับเช่นเดียวกัน

สถาบันการศึกษาก่อนประจำการของกรมตำรวจซึ่งจัดตั้งมานานตั้งแต่สมัยการเปลี่ยนแปลงการปกครองมีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมาก แต่ผู้มีบทบาทกำหนดการเปลี่ยนแปลงทุกครั้งคือผู้มีอำนาจในการปกครองของประเทศและผู้มีอำนาจในกรมตำรวจ แต่ปัญหาความไม่เป็นตำรวจของประชาชนก็อยู่อย่างต่อเนื่องแม้จะมีคำขวัญมากมาย เช่น "สร้างภาพพจน์ ลดอาชญากรรม อำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชน" "สร้างภาพพจน์ ลดความขัดแย้ง แข่งกันทำงาน มุ่งบริการประชาชน" "ตำรวจเป็นมิตรกับประชาชน" ฯลฯ ในบางยุคบางสมัย ประชาชนกลุ่มอื่น ๆ ก็มีส่วนร่วมในการกำหนดหรือเสนอแนะการเปลี่ยนแปลงอยู่บ้าง แต่ก็ไม่ทราบชัดเจนว่ามีกลุ่มใดบ้าง และมีผลอย่างไร

ผู้วิจัยจึงอยากทราบว่าการเปลี่ยนแปลงของสถาบันการศึกษาก่อนประจำการของกรมตำรวจที่สำคัญ ๆ มีจำนวนกี่ครั้ง เกิดจากการกำหนดนโยบายของกลุ่มบุคคลใด และจะนำเอา กลุ่มบุคคลต่าง ๆ เหล่านั้นมากำหนดตัวแปรที่จะนำเอามาใช้กับสังคมไทย เพื่อที่จะเสนอทางเลือกในการพัฒนาสถาบันการศึกษาก่อนประจำการของกรมตำรวจโดยกลุ่มบุคคลต่าง ๆ เหล่านั้น เพื่อให้สถาบันการศึกษาก่อนประจำการของกรมตำรวจสามารถผลิตตำรวจเป็นผู้สนองประชาชนมากกว่า การสนองตำรวจด้วยกัน หรือสนองนักการเมืองที่มีอำนาจควบคุมตำรวจต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองกับสถาบันการศึกษาก่อนประจำการของกรมตำรวจ ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งจนถึงปัจจุบัน
2. นำเสนอกลุ่มบุคคลที่ควรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนาสถาบันการศึกษาก่อนประจำการของกรมตำรวจ

3. เสนอทางเลือกในการพัฒนาสถาบันการศึกษา ก่อนประจำการของกรมตำรวจ

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองกับสถาบันการศึกษา ก่อนประจำการของกรมตำรวจ ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปัจจุบันตามวัตถุประสงค์ข้อที่หนึ่ง จะวิเคราะห์โดยมีขอบเขตดังนี้

1.1 วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของสถาบันการศึกษา ก่อนประจำการของกรมตำรวจ ที่สำคัญ ๆ มีกี่ครั้ง แต่ครั้งมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร การวิเคราะห์จะยึดตามกรอบแนวคิดของอาร์ เมอเร่ โทมัส (R. Murray Thomas, 1983: 8-18) ดังนี้

1.1.1 การเปลี่ยนแปลงในด้านการสนับสนุนและการเข้าถึงระบบการศึกษา วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงด้านนโยบาย ที่สนับสนุนการจัดการศึกษาของสถาบันการศึกษา ก่อนประจำการของกรมตำรวจ รวมทั้งผลที่เกิดขึ้นในด้านประชาชนที่มีโอกาสเข้าถึงระบบการศึกษา และสถาบันการศึกษา ก่อนประจำการของกรมตำรวจได้เปลี่ยนแปลงนโยบายที่สำคัญอะไรบ้าง ทำไมจึงต้องเปลี่ยนแปลงเป็นเพราะเหตุใด

1.1.2 การเปลี่ยนแปลงในด้านเนื้อหาและวิธีการจัดการศึกษา วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลง 6 ประการ คือ

1.1.2.1 ปรัชญา เป้าหมาย และวัตถุประสงค์

1.1.2.2 การบริหาร

1.1.2.3 หลักสูตร วิธีสอนและการประเมินผล

1.1.2.4 การให้วุฒิบัตร

1.1.2.5 การรับนักเรียน

1.1.2.6 การคัดเลือก ครู-อาจารย์ รวมทั้งการเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่ง และการควบคุม

1.1.3 การเปลี่ยนแปลงในด้านบทบาทการเมือง สังคม ของครูและนักเรียน วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองจากภายนอกมีผลกระทบต่อสถาบันการศึกษา ก่อนประจำการของกรมตำรวจ ในเรื่องนโยบาย ปรัชญาการศึกษา หลักสูตรบ้างหรือไม่ ถ้ามีในลักษณะใด ถ้าไม่มีเพราะอะไร การเปลี่ยนแปลงบทบาทของครู และนักเรียนที่มีต่อปัญหาการเมือง และสังคม ภายนอกสถาบันการศึกษาฯ และความคิดเห็นของนักเรียนเป็นอย่างไรต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

1.2 วิเคราะห์กลุ่มบุคคลทั้งภายในระบบการศึกษา และกลุ่มภายนอกระบบการศึกษา ตามกรอบแนวคิดของผู้วิจัย โดยดัดแปลงจากกรอบแนวคิดของ อาร์ เมอเร่ โทมัส (R. Murray Thomas, 1983: 5)

1.2.1 กลุ่มใดมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงสถาบันการศึกษาก่อนประจำการของกรมตำรวจที่เกิดขึ้นตามข้อ 1.1 มุ่งเน้นว่าคนกลุ่มใดมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบาย ปรัชญาการศึกษาหรือกำหนดหลักสูตร ของสถาบันการศึกษาก่อนประจำการของกรมตำรวจ และมุ่งให้ผู้สำเร็จการศึกษาไปประกอบอาชีพอะไร

1.2.2 วิเคราะห์บุคคลที่เข้ามาควบคุมสถาบันการศึกษาก่อนประจำการของกรมตำรวจ มาจากไหน ในลักษณะอย่างไร ใช้สถาบันการศึกษาก่อนประจำการของกรมตำรวจ เป็นอะไร มีผลกระทบต่อสถาบันการศึกษาก่อนประจำการของกรมตำรวจ และนักเรียนอย่างไร

1.3 วิเคราะห์ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อสถาบันการศึกษาก่อนประจำการของกรมตำรวจ

2. การนำเสนอกลุ่มบุคคลที่ควรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนาสถาบันการศึกษาก่อนประจำการของกรมตำรวจ โดยปรับให้เข้ากับสังคมไทย ตามวัตถุประสงค์ข้อที่สอง จะใช้กรอบแนวคิดของผู้วิจัย โดยดัดแปลงจากกรอบแนวคิดการจัดการศึกษาภายใต้สภาพแวดล้อมของกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ของ อาร์ เมอเร่ โทมัส (R. Murray Thomas, 1983: 5) ได้แก่

2.1 กลุ่มรัฐบาล / กลุ่มนักการเมือง

2.2 กลุ่มครอบครัว

2.3 กลุ่มชุมชน

2.4 กลุ่มศาสนา

2.5 กลุ่มสื่อสารมวลชน

2.6 กลุ่มผลประโยชน์

2.7 กลุ่มธุรกิจเอกชน

2.8 กลุ่มองค์กรเอกชนสาธารณประโยชน์

2.9 กลุ่มนักวิชาการ

2.10 กลุ่มผู้ปฏิบัติงาน

3. การเสนอทางเลือกในการพัฒนาสถาบันการศึกษาก่อนประจำการของกรมตำรวจ ตามวัตถุประสงค์ข้อที่สาม ดำเนินการดังนี้

3.1 จัดสัมมนาทางวิชาการเรื่องการแสวงหาวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ในการพัฒนาสถาบันการศึกษาต่อหน้าประจำการของกรมตำรวจ โดยกลุ่มบุคคลที่นำเสนอใหม่ หรือผู้ทรงคุณวุฒิ ตามข้อ 2 ใช้กรอบแนวคิดในการวางแผนกลยุทธ์การพัฒนา โดยใช้เทคนิคการประชุม เอ-ไอ-ซี (A-I-C) เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ในอนาคต 15 ปี

3.2 วิเคราะห์เพื่อกำหนดทางเลือกในการพัฒนาสถาบันการศึกษาต่อหน้าประจำการของกรมตำรวจจากผลของการสัมมนาทางวิชาการตามข้อ 3.1

4. ระยะเวลาที่ใช้ศึกษาครั้งนี้อยู่ระหว่างวันที่ 1 เมษายน 2539 ถึง 31 มีนาคม 2541

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. การเมือง หมายถึง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนในสังคมในกระบวนการบังคับใช้กฎเกณฑ์ในสังคม ซึ่งในกรณีศึกษาเฉพาะนี้ขยายความได้ว่าเป็นความพยายามของผู้มีอำนาจหรือกลุ่มบุคคลที่จะทำให้การจัดการศึกษาของสถาบันการศึกษาต่อหน้าประจำการของกรมตำรวจ เป็นไปตามความคิด ความเชื่อ และความต้องการของตนหรือกลุ่ม อันได้แก่ กลุ่มบุคคลภายนอกกระบวนการศึกษา และกลุ่มบุคคลภายในระบบการศึกษา

2. กลุ่มภายนอกกระบวนการศึกษา หมายถึง กลุ่มบุคคลที่อยู่นอกสถาบันการศึกษาต่อหน้าประจำการของกรมตำรวจ ได้แก่สถาบันพระมหากษัตริย์ ผู้มีอำนาจทางการเมือง (รัฐบาล) นักการเมือง พรรคการเมือง กลุ่มครอบครัว กลุ่มชุมชน กลุ่มศาสนา กลุ่มสื่อสารมวลชน กลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มธุรกิจเอกชน กลุ่มองค์กรเอกชนสาธารณประโยชน์ กลุ่มนักวิชาการ

3. กลุ่มภายในระบบการศึกษา หมายถึง กลุ่มบุคคลที่อยู่ในสถาบันการศึกษาต่อหน้าประจำการของกรมตำรวจ อาทิ กลุ่มผู้ปฏิบัติงาน ครู-อาจารย์ นักเรียน ผู้บังคับบัญชาในกองบัญชาการศึกษา คณะกรรมการบริหารของสถาบันการศึกษาต่อหน้าประจำการของกรมตำรวจ คณะกรรมการบริหารทางวิชาการของสถาบันการศึกษาต่อหน้าประจำการของกรมตำรวจ ผู้บริหารการศึกษาของสถาบันการศึกษาต่อหน้าประจำการของกรมตำรวจ และอธิบดีกรมตำรวจหรือตำแหน่งเทียบเท่า

4. สถาบันการศึกษาต่อหน้าประจำการของกรมตำรวจ หมายถึง โรงเรียนที่รับนักเรียนเข้าศึกษาอบรมก่อนที่จะรับราชการในกรมตำรวจ ซึ่งมีโรงเรียนที่ผลิตนายตำรวจชั้นสัญญาบัตรจำนวน 1 แห่ง คือ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ และมีโรงเรียนที่ผลิตพลตำรวจ จำนวน 10 แห่ง คือ โรงเรียนตำรวจนครบาล โรงเรียนตำรวจภูธร 1 โรงเรียนตำรวจภูธร 2 โรงเรียนตำรวจภูธร 3

โรงเรียนตำรวจภูธร 4 โรงเรียนตำรวจภูธร 5 โรงเรียนตำรวจภูธร 6 โรงเรียนตำรวจภูธร 7 โรงเรียนตำรวจภูธร 8 โรงเรียนตำรวจภูธร 9

5. ผู้มีอำนาจทางการเมือง หมายถึง กลุ่มบุคคลที่จัดตั้งเป็นรัฐบาลทำหน้าที่บริหารประเทศ ได้แก่ นายกรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรี รัฐมนตรี

6. นักการเมือง หมายถึง กลุ่มบุคคลที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในปัจจุบัน ได้แก่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้าน

7. กลุ่มครอบครัว หมายถึง กลุ่มบุคคลที่เป็นบิดาหรือมารดาหรือผู้ปกครองของนักเรียนนายร้อยตำรวจ หรือนักเรียนพลตำรวจทั้งสิบโรงเรียน

8. กลุ่มชุมชน หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีบทบาทในชุมชน หรือเป็นบุคคลที่เป็นผู้นำของชุมชน ได้แก่ ประธานชุมชน ประธานหมู่บ้าน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการในชุมชนต่าง ๆ ที่อยู่ในตัวจังหวัด หรือสมาชิกในชุมชน

9. กลุ่มศาสนา หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีบทบาททางด้านศาสนา ได้แก่ ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม

10. กลุ่มสื่อสารมวลชน หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีอาชีพทางด้านสื่อสารมวลชน ได้แก่ นักหนังสือพิมพ์ นักข่าว นักประชาสัมพันธ์ นักจัดรายการวิทยุหรือโทรทัศน์ พิธีกรรายการต่าง ๆ ทางสถานีวิทยุหรือโทรทัศน์

11. กลุ่มผลประโยชน์ หมายถึง กลุ่มบุคคลที่เป็นนักเรียนเก่าหรือศิษย์เก่าของโรงเรียนนายร้อยตำรวจหรือโรงเรียนพลตำรวจทั้งสิบแห่ง ได้แก่ สมาชิกของสมาคมศิษย์เก่า โรงเรียนนายร้อยตำรวจหรือนักเรียนเก่าโรงเรียนพลตำรวจ ทั้งสิบแห่ง

12. กลุ่มธุรกิจเอกชน หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีอาชีพอิสระอยู่ในภาคเอกชนโดยประกอบธุรกิจเฉพาะตัวบุคคล ไม่ได้พึ่งงบประมาณจากรัฐบาลหรือทางราชการ

13. กลุ่มองค์กรเอกชนสาธารณประโยชน์ หมายถึง กลุ่มบุคคลที่ปฏิบัติหน้าที่ให้กับองค์กรของภาคเอกชนโดยไม่หวังผลกำไร ที่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคล ได้แก่ มูลนิธิต่าง ๆ สมาคมต่าง ๆ

14. กลุ่มนักวิชาการ หมายถึง กลุ่มบุคคลผู้สอน ในสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่อยู่นอกระบบการศึกษาของสถาบันการศึกษาก่อนประจำการของกรมตำรวจ ได้แก่ อาจารย์ผู้สอนในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ อาจารย์ผู้สอนในสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ

15. กลุ่มผู้ปฏิบัติงาน หมายถึง กลุ่มบุคคลผู้ปฏิบัติงานในสถาบันการศึกษาก่อนประจำการของกรมตำรวจ ได้แก่ ครู-อาจารย์ นักเรียน และเจ้าหน้าที่บริการและส่งเสริมการศึกษาในสถาบันการศึกษาก่อนประจำการของกรมตำรวจ

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ใช้วิธีวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Method) โดยวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองกับสถาบันการศึกษา ก่อนประจำการของกรมตำรวจ ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ตามกรอบแนวคิดของ อาร์ เมอเร่ โทมัส (R. Murray Thomas, 1983: 8-18)

กระบวนการในการวิจัย จะเป็นไปตามขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเมือง กับสถาบันการศึกษา ก่อนประจำการของกรมตำรวจ ใช้วิธีการวิเคราะห์จากเอกสารและสัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติงาน
2. การศึกษากลุ่มบุคคลที่ควรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เกี่ยวกับการพัฒนาสถาบันการศึกษา ก่อนประจำการของกรมตำรวจ ใช้แบบสอบถามความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มบุคคลต่าง ๆ เพื่อเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ และแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อเลือกกลุ่มบุคคล
3. การศึกษาทางเลือกในการพัฒนาสถาบันการศึกษา ก่อนประจำการของกรมตำรวจ ใช้วิธีการสัมมนาเชิงปฏิบัติการกับผู้ปฏิบัติงาน และผู้ทรงคุณวุฒิจากกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ทั้ง 10 กลุ่ม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. บทวิเคราะห์และทางเลือกในการพัฒนาสถาบันการศึกษา ก่อนประจำการของกรมตำรวจ สำหรับตำรวจไทยที่ได้นำเสนออย่างเป็นระบบ จะทำให้การกำหนดวิสัยทัศน์ของสถาบันการศึกษา ก่อนประจำการของกรมตำรวจ มีทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสม และสามารถนำไปพัฒนาให้สนองตอบความต้องการของสังคมส่วนรวมได้ดียิ่งขึ้น
2. การรวมพลังกลุ่มบุคคลหลากหลายครั้งนี้จะเป็นจุดเริ่มต้นของการรวมพลังเพื่อพัฒนาองค์กรของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันการศึกษา ก่อนประจำการของกรมตำรวจ ในอนาคตอย่างมีวิสัยทัศน์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย